

AKADEEMILINE
ÜHISTEGEVUSE SELTS

1922—1932

AKADEEMILISE ÜHISTEGEVUSE SELTSI KIRJASTUS
TARTUS, 1932

AKADEEMILINE
ÜHISTEGEVUSE SELTS

1922—1932

AKADEEMILISE ÜHISTEGEVUSE SELTSI KIRJASTUS
TARTUS, 1932

„Postimehe“ trükk, Tartus.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

85430

Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi püüdeid ja sihtjooni.

Mag. K. Kongo.

Ühistegevus on kodanikkude eneseaitamise mooduseks. Ta tugib põhimõttele: ühinemine teeb tugevaks.

Uuema aja majanduselu üheks väljapaistvamaks jooneks on ühissettevõtete arvu alaline kasvamine, mis on tingitud asjaolust, et ühisel jõul saab asutada ja korraldada palju suuremaid ettevõtteid kui seda võimalik on teha üksikutel isikutel, sest suurettevõtted omavad võrreldes väikeettevõtetega suuri paremusi, mis tulevad esile kõigis majandusharudes: tööstuses, kaubanduses ja põllunduses — ühes rohkem, teises vähem. Ühistegevuse ülesandeks on kanda üle suurettevõtete paremusi väikeettevõtetele, et aidata kaasa ühingu liikmete ühe või teise majandusharu edendamiseks ja nende vaimse heakorra tõstmiseks.

Ühistegeline liikumine nüüdisajal on kujunenud massiliseks nähtuseks ja kui niisugune evib suure tähtsuse mitte üksi majanduslikus elus, olles kodanikkudele suureks abiks nende majandusliku olukorra parandamisel, vaid samuti oma liikmete vaimse ja moraalse tasapinna tõstmisel. Nõnda, omades suurt tähtsust ühiskondlikus elus, on ühistegevus tunginud kultuurriiges kõikidesse majandusharudesse ja ühistegeliste ettevõtete arv on kasvanud silmapaistvalt suureks.

Ühistegevus Eestis on teinud käesoleval sajandil suuri edusamme ja tunginud 30 aasta jooksul pea igale majandusalale. Registreeritud ühistegeliste ettevõtete arv on kasvanud 1. märts. 1931. a. 4672 peale. Nendest ühistegelisi keskasutisi 21, tarvitate- ja majandusühinguid 482, ühispanku 323, vastastikke kindlustusseltse 475, piimaühinguid 581, kartuliühinguid 215 jne.

Võrreldes kapitalistlikkude ettevõtete arvuga on mainitud alade ühistegeliste ettevõtete arv, peale tarvitajate ja majandusühingute kaupluste arvu, mitmekordne.

Ühistegelised ettevõtted pakuvad noorsoole suurt tööpõldu ja vajavad suurel arvul aja kõrgusel seisvaid juhtivaid tegelasi, sest juhtide probleem on ühistegelise liikumise saatuse küsimus.

Nõnda on ühistegevus praegusel ajal niivõrt tähtis nähtus, et selleta poleks mõeldavad paljud meie rahvusliku ja riikliku tähtsusega ettevõtted kui ka majandusharud. Ühistegevus on olnud meie kasvatajaks, isetegevuse võimaldajaks ning meie iseseisvuse ja majandusliku jõukuse nurgakiviks ja kui niisugune vajab teaduslikku uurimist.

Vaatamata ühistegevuse tähtsusele ja seisukohtadele, puudub meie ülikoolis ühistegevuse õpetus, kuna meie naabritel, lätlastel, on olemas ühistegevuse eriharuharud majandus-õigusteaduskonnas. Nõnda puudub meie ülikoolis ühistegevuse ergutuskolle ja AÜS on seepärast teetsenud eriti rasketes olukordades, võrreldes teiste akadeemiliste seltsidega, mille taga seisavad kas õppetoolid või koguni terved teaduskonnad.

Lähtudes ühistegevuse olemusest ja seisukohast meie ühiskondlikus elus, selguvad eeltoodud asjaoludest AÜS'i ülesanded ja püüded: ühistegeliste ideede levitamine, teadlike ühistegelaste kasvatamine, ühistegeliste ettevõtete asutamise õhutamise ja ühistegevuse uurimine.

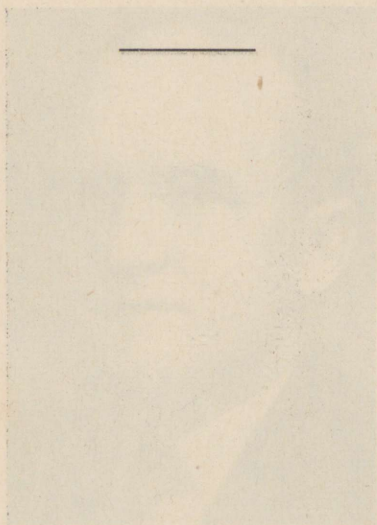
Oma sihtide saavutamiseks AÜS on korraldanud referaat- ja vaidluskoosolekuid, uurimis- ja auhinnatöid ja ekskursioone, võtnud osa ühistegelistest üritustest ja korraldustest, nagu ühistegelistest päevadest, nõukogust, büroost ja klubist, teinud kaastööd ühistegeliste väljaannetele, asunud ühistegelise sõnaraamatu väljaandmisele, saatnud välja kõnelejaid koosolekutele, lektoreid koolidesse jne. Ühistegevusõpetuse ülikooli toomiseks esitas AÜS ülikooli majandusteaduskonna reorganiseerimisküsimuse päevakorrale kerkimisel palve Ülikooli Valitsusele — võtta ühistegevus majandusteaduse osakonna õppekavasse ja asutada vastav õppekoht. AÜS'i saavutistest praktilisel alal oleks mainida Akadeemilise Kooperatiivi asutamine, mille aastased läbikäigud ulatuvad kuni 30.000 kroonini.

Ühistegeliste keskasutiste ja kohapealsete ühistegeliste asutistega AÜS on töötanud tihedas kontaktis, mis võimaldas AÜS

muretseda oma liikmetele alalisi ja praktikakohti. Oma lühikese tegevuse kestel AÜS on andnud oma perest ühistegevusele terve rea juhtivaid jõude, olles seega nende ettevalmistavaks kooliks. Seejuures on sündinud kogu AÜS'i tegevus poliitiliselt täiesti erapooletul alusel, väljudes ainult kodumaa ühistegevuse huvidest.

AÜS'i kümne aasta juubeliks jääb soovida, et paraneks olukord, milles teotseb AÜS, ja et tema tegevus järgneval aastakümnel oleks viljakam möödunust.

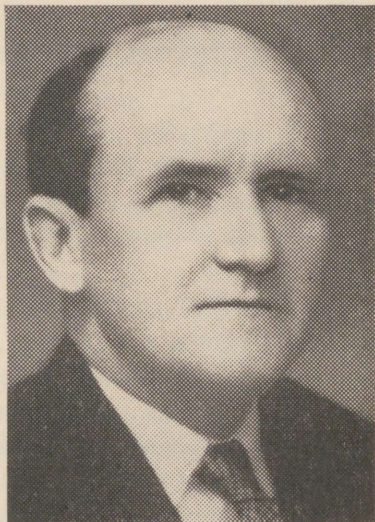
Selleks õnne, jõudu ja edu!

Süvenemise sihis.

K. Kornel.

Ch. Gide ütleb Totomianzi „Üleilmlise ühistegevuse“ prantsuskeelse tõlke eessõnas, et ühistegeline kirjandus suuremas osas maades rikkalikkusega ei või kiidelda. Ta seletab seda nähtust sel-

K. Kornel
AÜS'i esimene esimees.

lega, et ühistegevuse põllul töötajail igapäevane praktiline töö niivõrt palju aega nõuab, et seda raamatute kirjutamiseks enam üle ei jää.

Sedasama nähtust märkame ka oma juures. Ja osalt tänu sellele tulin mõttele — hakata akadeemilist noorsugu võitma ühistegevusele. Nii tekkis Akadeemiline Ühistegevuse Selts.

Akadeemiline noorsugu, olles teaduseallika juures, kus tööd tehes igakord leiva lõhna järgi ei joosta, pidi mahti leidma ka ühistegevuse uurimiseks ja vastavate tööde kirjutamiseks.

Kuid igamees ei ole kirjamees. Teised loomulikult kasutasid oma ühistegelisi teadmusi sõnas, kandes ühistegevuse põhimõtteid laialistesse rahvahulkadesse.

Teadusliku distsipliini õhkkonnast tulnud akadeemiline noorsugu pidi suutma seda teha sügavamalt ja veenvamalt kui tihti peale praktilise tööga koormatud ühistegelased, kelle ühistegevust käsitlevad kõnelused vahel tunduvad lobisemisena. Ka siia oli tarvis pinnapealsuse asemele rohkem tuuma.

Akadeemiline noorsugu, kes on koondunud Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi ümber, on mainitud lootusi omajagu täitnud.

Olgu Seltsi järgnev aastakümme senisest viljakam!

Seltsi juhtidele aga palju jõudu.

Ühistegevusõpetus teadusena ja ülikooli õppeainena.

Prof. P. Kõpp.

Ühistegeline liikumine oma praegusel kujul on viimase saja aasta sünnitis.

Laenutulundusliku korra tekkimine, uute jõumasinade-, elektri-, aurutranspordi ja suurtööstuse areng, kaubandus- ja tööstusvabadusseadused jne. ühes alatasa kasvava kapitalismiga kutsuvad esile suured ümberkorraldused rahvaste tulundustegevuses. Suurte kapitalide kui ka laenudega varustatud isikud ja nende koondised pääsevad valitsema tulunduslikult nõrgemaid, mis kutsuvad esile viimastele puudusi ja viletsusi niihästi põllumajanduses kui ka väiketööstuses, väikekaubanduses ja tööliskonnas. Kapitalismi ägeda pealekäämise vastu otsisid tulunduslikult nõrgemad kaitset ühinemise teel. Olgugi et kapitali oli vähe, kuid ühistunne, ligimeskaasabi, üheõiguslus jne. olid need kõrged põhimõtted, mis tiivustasid uue liikumise loojaid ja neile andis jõudu oma põhimõtete elluviimiseks. Kuid uue sotsiaalse liikumise algatamiseks, arendamiseks ja läbiviimiseks on vähe ilusatest põhimõtetest. Palju takistusi on enne tarvis teel ära võita, kui jõuda eesmärgile. Tarvis on kõige pealt: 1) ühistegelise liikumise kava mitmekesis-tes teisendites; 2) tarvis seda uut vormi kõrvutada teiste sellelaadiliste liikumistega ja seadusandlusega; 3) tarvis valmistada ja luua pinda, kus ühistegevused võiksid kasvada, õitseda ja vilja kanda; 4) tarvis ära võita mitmesuguseid vastaseid, kelle huvid erinevad ja kes selles liikumises leiavad ebameeldivat jne.

Kõik need küsimused, mis tagavad põhjalikumalt sotsiaalse ja tulundustegevuse kui ka inimeste ja nende eluavalduste tundmist. Siin ei jõuta edasi ainult ilusate põhimõtete ja tunnetega,

vaid on tarvilik põhjalikult ja teaduslikult olla tugev ja ette valmistatud, et kanda ühistegelise liikumise ülespoole läbi mitmesugustest raskustest nii seestpoolt kui ka väliselt. Viimane tingimus põhjustas tulundusteadlase ühistegelise liikumise vaatlemiseks kaine ja põhjendatud analüüsi abil, määrama tema käsitlemisele erilise peatükki rahvatulundusteaduses, peamiselt rahvatulunduspoliitika.

Ühistegelise liikumise areng on aga alatasa, olgugi teinekord vahelduva õnnega. Tekivad tegelikkude ühistegeliste eneste keskel terve rida eriküsimusi, nagu: osamaksude, dividendide, liikmete vastutuse, puhtsaagi jaotamise jne. küsimusi, mis samuti nõuavad tulundusteadlaste ja juristide kaasabi nende lahendamisel. Tarvis neid ja teisi ühistegelisesse liikumisesse puutuvaid küsimusi selgitada tegelikkudele ühistegelastele, kui ka nende vastastele ja üles astuda teinekord riigi parlamentides ühistegelise liikumise kaitsjatena. Tarvis on kogu liikumist mitmekesistada vastavalt kõigile väga mitmekesistele tulundusaladele, kus ühistegelisel liikumisel on suured ülesanded täita laiemate hulkade omaabi loomisel ja nende tulundusseisukorra kindlustamisel.

Mainitud asjaolud ei lepi sellega, et ühistegevusõpetus piirduks ainult mõne peatükiga rahvatulunduspoliitika, vaid aegajalt tegeliku elu nõudel, kes arvestab selle liikumise praktilist tähtsust ja hädatarvilikkust, kujuneb ühistegevusõpetus omaette teaduseks ühes tema juurde kuuluvate abiainetega. Ühes sellega murrab selle õilsama ja tänuväärsema liikumise õpetus iseseisva teadusena omale teed läbi ülikooli müüride käesoleva sajandi alul.

Iseseisva teadusliku distsipliinina pääseb ta põllumajanduse ja kaubanduse kõrgematesse õppeasutistesse.

Ühistegelise liikumise ise võtab ühes sellega võimsalt hoogu, haarab ühe ja teise uue tulundusala oma alla ja omandab kasvavalt suurema tähtsuse üksikute riikide tulundustegevuses üldse, nagu Taanis, Hollandis, Ameerikas jne. kui ka üksikute rahvakihide tulundushuvid kaitsmisel. Viimane asjaolu ei lepi enam õppetooliga mõnes kõrgemas õppeasutises, vaid tekivad ühistegelised erikoolid. Mis puutub ühistegelise liikumise kui ka üksikute ühisuste tüüpide teaduslikku käsitlemisse ja uurimisse, siis peab tähendama, et vaevast annab mõni teine tulundusala nii küllaldast, täpset ja tänuväärt materjali, kui seda võimaldavad ühistegelised asutised. Kogu arvepidamine ja asjaajamine ei toimu siin ühe või teise isiku erahuvide, vaid kokkuliitunud liikmete ja nende poolt

valitud organite juhtimisel ja kontrollimisel. Ühistegelistelt asutistelt saadud materjal on sellepärast usaldusväärsem ja pakub häid võimalusi induktiivse meetodi käsitlemiseks tulundusteaduses, mis õieti kõige uuem ja ühtlasi ka kõige täielikum ja õiglasem abinõu tulundusküsimuste lahendamisel.

Arvestades viimaseid asjaolusid on ühistegevusteadusel kõigiti täielik õigus seista teaduste kõrval. Mis puutub meie tulundusoludesse ja selle nõuetesse, siis seisab meil kahtlemata suur tööpõld veel ees ühistegelise liikumise süvendamisel ja eriti just tulunduskriisi ajajärgul. Ka ühistegelise liikumine on tulnuskriiside sünnitus; kas oli kriis kogu rahvatulunduses või ainult üksikute rahvakihtide, näiteks põllumeeste, käsitöölise, tööliste jne. tulunduses.

Üks abinõu ühistegelise liikumise süvendamiseks on kahtlemata ka meie ühistegevusõpetuse seadmine laiemale alusele meie ülikoolis.

Esimesed ühistegelised loengud algasid Tartu Ülikoolis 10. a. tagasi, 6. veebr. 1922. a. nende ridade kirjutaja poolt põllumajandusteaduskonnas Eesti Ühistegelise Liidu kaasabil. Hiljem muudeti see aine sunduslikuks õppeaineks agronoomidele, ja õpetust on jagatud teiste ainete kõrval.

Kahtlemata peaks sellele ainele lubatama tähtsam koht ülikoolis ja seda peaksid õppima ka tulevased majandusteadlased. Meie seisame enam alg-, kui lõppteel oma ühistegelisel liikumisel. Ajutine kriis, mis halvab kogu tulundustegevust, möödub, ja kahtlemata kiiremini ühistegelise liikumise mõjuval kaasabil. Sellepärast on eriti just nüüd põhjus töötada ühisuste rakendamisel kriisist halvatud tulundusalade tervendamisele. Suur tööpõld seisab siin ees noortel tegelastel. Noortel ei tuleks end mitte hellitada heade kohtade saamisega, vaid arvestada ka kõiki neid raskesti, mida nõuab iga ideeline töö tema tegijalt. Tuleb oma jõudu rakendada praeguse liikumise tervendamisele ja ka uute ühisuütipide loomisele. Tuleb õieti ise luua enesele koht ja väljapääs loovale ja ilusale tööle ühiskonna ja oma rahva kasuks. Selleks virgutagu kaasa ka akadeemiliste noorte ühistegelise liikumise sõprade koondis „Akad. Ühistegevuse Selts“ tuleva 10. a. jooksul veel suurema innu ja õnnega.

Ühistegevuse rakendus akadeemilisse perre.

E. Kull.

Ühistegevuse mõte on eeskätt praktiline. Ühistegeline liikumine akadeemilises pereski vajab tegelikku rakendust ellu. Seda enne kõike juba harrastajale tuleviku tööväljaks vajalikkude kogemuste omandamise seisukohalt. Kuid ühistegevus on eduga rakendatav ka akadeemilise pere enese majanduselu korraldamisel, üliõpilaspõlves — üliõpilasomaabis tema mitmekesisest avaldustes.

Ungari akadeemlased on neil aluseil üles ehitanud mitmekümneharulise organisatsiooni, kel omad ettevõtted Budapestis ja teistes ülikooli linnades. Nende ühistegeline organisatsioon „Centrum“, ligi 7000 liikmega, omab ainuüksi Budapestis 6 suurt äri: üliõpilaspank, trükikojad, söögisaalid, tennisplatsid jne. Poola ja Tšehho-Slovakkia ühistegelisel põhimõttel teotsevad suurejoonelisi üliõpilasomaabi ettevõtteid loetakse paremaiks omasuguste seas kogu Euroopas.

Ühistegeline liikumine võimaldab kahtlematult suurt abi üliõpilaskondlikele keskkorraldusile üliõpilaskonna majanduselu küsimuste lahendamisel. Asjahuviliste erapooletus üliõpilaspoliitilisist vooludest ning pidev majanduspolitiika ja korraldus on ühistegeliste ettevõtete edu aluseks.

Ka meilgi on Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi algatusel akadeemilised ühistegelased käsikäes ülikooli ja üliõpilaskonnaga ning vilistlastega viinud ühistegevuse omaabi teenistusse, luues 1929. a. Akadeemilise Kooperatiivi. Varemajal kavatsatud üliõpilaskonna tarbeid rahuldavast raamatu- ja kirjutustarvete kauplusest on kujunenud mitmekesisema laoga üldäri, mis üldiste ebasoodsate äriaastate kiuste seni on töötanud tõusu suunas. Kaup-

luse kõrval teotseb kooperatiiv praegu veel teistel, üldtarvilikel aladel, nagu: ülikooli õpperaamatute kirjastus, akadeemiliste väljaannete pealaod, loengute üleskirjutus ja paljundus, 3 akadeemilise ajakirja talitus, korteribüroo, õigusteaduslike õpperaamatute laenukogu, trükitööde ja paljunduste vahetalitus, ajalehtede-väljalõigete büroo, ajalehtede ja ajakirjade tellimiste vastuvõtmine ja teisi. Kokkuleppel teiste äridega on kooperatiivi liikmeil soodustusi teistes ärides ja töökodades.

Kooperatiivi tegevusalade elav kasutamine tõestab omalt poolt nende ettevõtete tarvidust ja eluõigustust. Kuid mitte kõik ei ole veel tehtud. Seisab ees terve rida ülesandeid, mis peavad kõvendama akadeemilise pere majanduslikke aluseid ja töövõimalusi ning arendama tegevusoskust. Märgime ainult õppelaenu, haigekassat, tööartelle, tööbörssi; oma tasuvate töökodade ja müügikohtade ellukutsumise vajadust, mis algatatud üliõpilaskonnas. Ühistegelise panga, kindlustuse, kui ka töö ning müügi ühingu põhimõtted on teatavate kohandamisega vastavalt ülesande ja isikliku koosseisu spetsiifilikkusele rakendatavad ka nimetatud uute alade teostamisel. Välja minnes olemasolevaist ja tegelikest võimalusist, näib ühistegelise printsiipi isegi kõige otstarbekohasem ja kergemalt teostatav olevat. Samuti oleks teostatav olemasolevate üliõpilaskeskorralduste (üliõpilaskonna) majanduslike ettevõtete (üliõpilasköök, Üliõpilasleht etc.) ühistegelisele alusele üleviimine. Sünnib see olemasoleva Akadeemilise Kooperatiivi juures või mingis muus organisatsioonis, on seejuures kõrvalisem küsimus.

Üha suurenev majanduslik surutis, mis end eriti tunda annab ka akadeemilisele perele, otse kohustab mõtlemaid ringkondi haarama ühistegevuse kui ühe omaabi mooduse järele. Viimasel ajal demoraliseeriv riigi hoolekanne ja abinõudmine on saanud moesajaks kõigile kihtidele. Akadeemiline pere ei või laskuda sellele pinnale, ta peab ise oskama oma majanduslikke raskusi võita ja ka teistele näidata seks õiget teed. See on kutse ühistegelastele, kelle tublideks kasvatamiseks Akadeemilisel Ühistegevuse Seltsil tulevikuski jõudu jätkugu.

Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi kümne aasta tegevusest.

A. Kiviste ja H. Reeman.

Asutamise. Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi (AÜS) asutamise mõtte tekkis 1921. a. II sem., Eesti ühistegevuse 20. a. juubeli lähenemisel. Mõtte õhutajaks oli tolleaegne õigusteaduskonna üliõpilane K. Kornel. Kalduti arvamisele, et tuleb luua teiste akadeemiliste seltside eeskujul vastav akadeemiline selts. Uue organisatsiooni mõttest teatati ka E. Ühist. Liidu esimehele A. Kask'ile ja kadunud ETK direktorile H. Namsing'ile, kes andsid kaasa oma õnnistuse. Esimene koosolek peeti „Postimehe“ toimetuse ruumes, kus valiti K. Korneliga eesotsas ajutine juhatus, kelle hooleks jäeti põhikirja koostamine. Siin tuli kaalumisele ka küsimus, kas mitte alata töötamist Akad. Põllumaj. Seltsi sektioonina. Kuigi märgatav osa APS'i programmist oli pühendatud ühistegevusele, oli ta tegevus seotud peamiselt ikkagi põllumajanduslike küsimustega. Tarvidus oli aga keskkoha järgi, mis ainult ühistegevusega tegeleks ja suudaks koondada huvilisi kõigest teaduskondadest. Sellepärast otsustati asutada iseseisev AÜS.

12 üliõpilast Seltsi asutajate liikmetena kirjutasid alla põhikirjale, mis kinnitati Ülikooli Valitsuse poolt 21. veebr. 1922. a. Asutamiskoosolek 27 osavõtjaga peeti 12. märtsil 1922. a. ülikooli peahoones.

AÜS'i tegevuse aluseks on ülalnimetatud põhikiri ühes muudatustega 3. dets. 1922. a. ja kodukord, mis peakoosoleku poolt vastu võeti 8. okt. 1922. a. Kodukorda on muudetud 3. dets. 1922. a. ja 18. okt. 1931. a.

Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi juhatuse koosseisud aastatel 1922—1932.

Aastad	Esimees	Abiesimees	Kirjatoime- taja	Kirjatoime- taja abi.	Laekur
1922	K. Kornel	A. Tamman	A. Nieländer	J. Vaabel	H L aretei
1922	K. Kornel	J. Vaabel	"	J. Möttus	"
1923	A. Maaser	J. Loosalu	O. Mänd	"	J. Vaabel
1923/24	A. Käbin	J. Loosalu *V. Bachman	A. Oja	J. Velitar *O. Mänd	J. Vaabel
1924/25	A. Käbin *A. Käsebier	A. Oja	A. Käsebier *A. Kaalep	O. Mänd	J. Vaabel
1925/26	A. Käsebier	V. Kiisler *A. Kaalep	L. Kiisvek	J. Treufeldt	J. Vaabel *O. Mänd
1926/27	A. Käsebier	H. Mihkelson	L. Kiisvek *Th. Enders	K. Kongo * Th. Enders *J. Jaanusson	O. Mänd
1927/28	O. Mänd	Th. Enders *J. Jaanusson *E. Kull	J. Jaanusson *H. Köhler *A. Johanson	V. Timmat *Kr. Peda	F. Martin
1928/29	Th. Enders	E. Kull	A. Johanson	H. Kink	Kr. Peda
1929/30	E. Kull.	H. Köhler *P. Panksepp *K. Kongo	A. Grönberg *K. Kongo *Kr. Peda	Kr. Peda *H. Kink *E. Inglit	A. Kiviste
1930/31	A. Kiviste	K. Kongo	K. Pikkat	E. Inglit *F. Lokk	J. Nirk
1931/32	K. Kongo	J. Nirk	K. Pikkat	F. Lokk	A. Kiviste

J u h a t u s. Ülevaate juhatuse koosseisudest annab ülaltoodud tabel. Juhatus on koosnenud ülikooli õppejõust, majandusteadlastest ja peamiselt üliõpilastest. Kümne aasta jooksul on AÜS'il olnud 12 juhatust, kes pidasid kokku 152 koosolekut 554 päevakorra punktiga. Selle aja jooksul on juhatuses üldse olnud 36 liiget (neist 17 majandust., 12 õigust. ja 7 põllum.). AÜS'i tegevuse raskus on lasunud peamiselt juhatuse õul; nii on töö edukuski suurel määral sõltunud juhatuse võimest ja energiakulutusest. Soovimatuks nähtuseks AÜS'i senisel tegevusel on olnud nii juhatuse esimeeste kui ka teiste juhatuse liikmete sagedane vahetumine. Nii pea kui kohaneti oma tegevuses, oldi sunnitud peagi lahkuma kas ajapuudusel, elukoha muutmisel või muil põhjusil, missugune asjaolu nõrgendas ja katkestas ühtlast tegevust Seltsi arenemises.

Üksikutest liikmetest, kellele Selts võlgneb eriti tänu senise töö

*) Isikud, kes on hiljem kandidaatidest juhatusse kutsutud.

ja saavutuste eest, tuleks nimetada J. Jaanusson'i, Th. Enders'i, A. Kiviste't, mag. K. Kongo't, K. Kornel'it, E. Kull'i, A. Käsebier'i, O. Mänd'i, A. Maaser'it, J. Vaabel'it ja rida teisi. Palju tänu võlgneb AÜS ka meie juhtivaile ühistegelastele, eesotsas Aleks. Kask'iga ja prof. P. Köpp'uga, kes Seltsi tegevusele soojalt on kaasa tundnud ja kunagi Seltsile pole keeldunud omast kaasabist.

Juhatuses ja juhatuses koosolekutest osavõtnud.

Järje nr.	N i m i	Teaduskond	Mitme- juh. koosol.	Mitme- koosolekutest
1	Bachmann, Voldemar	agr.	1	5
2	Enders, Theodor	rer. merc.	3	23
3	Grönberg, Artur	"	1	4
4	Inglis, Endel	"	2	21
5	Jaanusson, Jaan	"	3	15
6	Johanson, August	"	2	10
7	Kaalep, Aleks	"	2	12
8	Kiisler, Voldemar	"	1	12
9	Kiisvek, Linda	agr.	3	16
10	Kink, Herbert	jur.	2	10
11	Kiviste, Alfred	rer. merc.	3	49
12	Kongo, Konrad	mag. rer. oec	4	31
13	Kornel, Karl	jur.	2	26
14	Kull, Ernst	"	3	28
15	Käbin, Abel	agr.	2	14
16	Köhler, Hartvig	rer. merc.	2	5
17	Käsebier, Ants	agr.	3	30
18	Laretei, Heinrich	rer. merc.	2	13
19	Lokk, Ferdinand	"	2	15
20	Loosalu, Jakob	agr.	2	6
21	Maaser, Artur	jur.	1	6
22	Martin, Feliks	"	1	11
23	Mihkelson, Ants	rer. merc.	3	3
24	Mänd, Oskar	jur.	6	48
25	Möttus, Jakob	"	2	15
26	Nieländer, Adalbert	"	2	23
27	Nirk, Juhan	rer. merc.	2	23
28	Oja, August	agr.	2	17
29	Panksepp, Peeter	jur.	1	3
30	Peda, Kristjan	rer. merc.	3	12
31	Pikkat, Karl	"	2	21
32	Tammann, August	jur.	1	4
33	Timmat, Viktor	rer. merc.	1	3
34	Treifeldt, Jaan	jur.	1	2
35	Vaabel, Joh.	"	6	54
36	Velitar, Jakob	agr.	1	5

Seltsi liikmeist. Põhikirja § 3. järgi Seltsi liikmed jagunevad tegev- ja toetajaiks liikmeiks. Tegevliikmeks võivad olla kõik Akadeemia kodanikud. Toetajaiks liikmeiks aga isikud väljastpoolt ülikooli. Seltsi viimasel peakoosolekul (18. okt.

1931. a.) otsustati luua ka auliikmete instituut. Auliikmed valitakse peakoosoleku poolt juhatause ettepanekul $\frac{3}{4}$ häälte enamusega. Peakoosolekust võtavad osa tegevliikmed hääleõigusega, toetajad liikmed sõnaõigusega. AÜS'i tegevliikmete arv on kõikunud kuni 1930. a. 30—40 piirides. 1925./1926. a. sügisel tõusis küll liikmete arv vastavalt 47 ja 51-ni, langes aga järgmisel semestril järsult 27-ni. 1930. a. alul algas pidev liikmete arvu tõus. 1931. a. oktoobris tõusis AÜS'i tegevliikmete arv 106-ni. Praegu on tegevliikmeid 116 ja toetajaid liikmeid 11. Toetajate liikmete arv on AÜS'il püsinud 5—15 piirides. Kümne aasta jooksul AÜS'ist läbi käinud umbes 250 tegevliikmest on 52% majandusteaduskonnast, 26% õigusteaduskonnast, 17% põllumajandusteaduskonnast ja teistest teaduskondadest kokku ainult 5%. Tuleb pidada täiesti loomulikuks, et enamiku AÜS'i liikmeist moodustavad tulevased majandusteadlased, kuna nende tegevuspiirkond ühistegelisel tööpõllul on märksa avaram teiste omist. Kui vaadelda mees- ja naisliikmete vahetorda AÜS'i peres, siis ulatub siin naiste osa vaevalt 10%-ni, seega tunduvalt vähem, võrreldes üliõpilaskonna koosseisuga. Ülikooli õppejõududest on ainult 5 isikut AÜS'i tegevusest osa võtnud.

Arvuliselt oli üksikutel aastatel tegevliikmeid.

Aasta	Rer. merc.	Agr.	Jur.	Fil.	Theol.	Mat.	Med.	Kokku
Asutajaid	8	1	3					12
12. III 22.	10	1	11	—	1	—	—	23
30. IX 22.	13	3	17	1	1	—	—	35
6. II 23.	11	5	15	1	1	—	1	34
3. X 23.	9	4	16	1	1	—	—	31
11. II 24.	8	19	15	2	—	—	—	44
5. X 24.	8	21	8	2	—	—	—	39
16. II 25.	9	23	8	2	—	—	—	42
15. X 25.	9	29	9	—	—	—	—	47
13. II 26.	7	19	6	1	—	—	—	33
5. X 26.	28	19	4	—	—	—	—	51
4. II 27.	20	2	5	—	—	—	—	27
12. X 27.	22	4	4	—	—	—	—	30
13. II 28.	23	2	5	—	—	—	—	30
II sem. 28.	23	2	6	—	—	—	—	31
I sem. 29.	14	1	13	—	—	—	—	28
II sem. 29.	17	1	13	2	—	—	—	33
I sem. 30.	32	5	19	1	—	2	1	60
II sem. 30.	37	5	21	1	—	2	1	67
I sem. 31.	54	9	24	1	1	2	1	92
II sem. 31.	64	9	27	1	1	3	1	106

Mis puutub liikmete püsivusse, siis on keskmine liikmeks olemise aeg neli semestrit. Siinjuures tuleb aga mainida, et AÜS pole intiimne organisatsioon ja et tema tegevliikmetena figureerivad ka ülikooli lõpetanud.

Kuigi AÜS haarab oma tegevuspiirkonda pea kõikide teaduskondade huvialasid, on tema liikmete arv siiski võrdlemisi väikseks jäänud. Kuid ka neist on enamik jäänud passiivseks pealtvaatajaks. Aktiivsete liikmete arv on kõikunud 10—20 üm-

Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi praegune juhatus.

Istuvad pahemalt paremale: J. Nirk, mag. K. Kongo, F. Lokk.
Seisavad: K. Pikkat ja A. Kiviste.

ber. Kuigi liikmete arv paari viimase aasta jooksul neljakordistunud, ei või seda öelda aktiivsete liikmete juurdekasvu kohta.

Liikmete aktiivsust on mitmeti püütud tõsta, tulemused aga enamikul juhtumel on olnud minimaalsed. On püütud läbi viia töökohustust liigeskonnas. Nii on juhatuse poolt 1926./27. a. esitatud töökavas deklareeritud: „AÜS on seadnud põhimõtteks, et temal ei tohi olla passiivseid liikmeid.“ Liige peab tutvuma aasta jooksul kas mõne ühistegelise asutise ajalooa, esinema mõne referaadiga või korraldama mõne ühistegelise kursuse. See töökohustus andis küll teatud tulemusi: suurenes eriti referaatide arv, kuid langes ka nende tase — kuulajate puudusel jäi osa neist

pidamata. Säärane töökohustus figureeris ka teiste aastate tegevuskavades. Kuid kahjuks ei andnud ka see soovitud tulemusi.

R u m i d. Esialgseks AÜS'i asupaigaks oli tolleaegse esimehe K. Korneli korter Aia tänaval. 12. okt. 1922. a. andis Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus tasuta kasutada oma nõukogu ruumid. 1930. a. I sem. läks juhatusel korda saada uusi ruume üliõpilasmajas. Asunud üliõpilasmajja, sai AÜS kättesaadavaks üliõpilastele. Enamik AÜS'i ettekande- ja peakoosolekuist on peetud ülikooli peahoones ja üliõpilasmajas.

AÜS'i tegevusaladest: a) Referaatkoosolekud. Kuni 1. jaan. 1932. a. on AÜS pidanud 47 referaatkoosolekut 51 referaadiga. Neil koosolekuil on esinenud referendid järgmiste teemadega:

Prof. Peeter Kõpp — Ühistegevuse õpetus kui teadus ja ülikooli õppeaine. 26. märtsil 1922.

Aleksander Kask — Ühistegeliste rahaasutiste seisukord. 5. aprillil 1922.

Prof. Peeter Kõpp — Tarvitajate ühisused ilmasõjas. 22. oktoobril 1922.

Artur Maaser — Tarvitajate ühisused. 12. novembril 1922.

August Tammann — Ühistegeliste asutiste klassifikatsioon. 23. novembril 1923.

Voldemar Bachmann — Masinatarvitajate ühisused. 23. novembril 1923.

Karl Reinmann — Ühistegevuse praegune seisukord Eestis ja tuleviku väljavaated. 7. märtsil 1924.

B. Martin — Põllumajanduslike saaduste ühismüügi korraldus. 28. märtsil 1924.

Prof. Peeter Kõpp — Ameerika põllumajanduslikud ühistegelised asutised ja Ameerika põllumajandus. 18. novembril 1924.

Aleksander Kask — Kus meie oleme, kuhu meie läheme? 30. märtsil 1925.

„ „ — Ühistegelised päevamured. 28. novembril 1925.

Karl Kornel — Akadeemilise noorsoo ülesanded ühistegelisel alal. 28. novembril 1925.

Aleksander Kask — Kuldbilansside seadus. 12. aprillil 1926.

Kalamees — Ametnikkude ühingute asutamisest, tegevusest ja likvideerimisest. 19. aprillil 1926.

Ants Käsebier — Kas on ühistegevus rahvuslik. 26. aprillil 1926.

Linda Kiisvek — Saue ühistegevus. 26. aprillil 1926.

Ants Mihkelson — Tartu I Laenu- ja Hoiu-Ühisuse tekkimine ja arenemine. 1. novembril 1926.

Oskar Mänd — Ühistegeline ajakirjandus. 15. novembril 1926.

Jaan Jaanusson — Ühistegevus ja muu sotsiaalne liikumine. 22. nov. 1926.

„ „ — Üliõpilaskooperatiivi asutamise küsimus. 28. nov. 1926.

Eduard Tael — Ühistegelise ajakirjanduse levitamine. 21. veebruaril 1927.

Ants Käsebier — Meie ühistegevuse liikumise algpäevist. 28. veebr. 1927.

Oskar Mänd — Millest kõneleme kokkuhoiu nädalal? 8. märtsil 1927.

- Kristjan Peda — Ühistegevus rahvuskultuurilise tegurina. 14. märtsil 1927.
- Hartvig Köhler — Ühistegevus Peetri kihelkonnas Järvamaal. 21. märtsil 1927.
- Theodor Enders — Ühistegelase tuleviku väljavaated. 28. märtsil 1927.
- Jaan Jaanusson — Kuidas töötavad meie piimaühingud? 17. oktoobril 1927.
- Theodor Enders — Kooperatiivühingute maksustamine. 15. novembril 1927.
- Hartvig Köhler — Ühistegevus Venes. 19. märtsil 1928.
- Aug. Johanson — H. Namsing ja tema tegevus ühistegevuse arenemisloos. 26. märtsil 1928.
- Theodor Enders — Akadeemilise ühistegelase väljavaated tegelikku ellu. 13. novembril 1928.
- Kristjan Peda — Ühistegevusest Soomes. 23. novembril 1928.
- Ernst Kull — Üliõpilaskonna, Edustuse ja ühistegevuse osa üliõpilaste majanduslikus elus. 13. veebruaril 1929.
- Peeter Panksepp — Kas suudavad meie tarvitajate ühingud otstarbekohaselt teenida põllumajandust? 27. veebruaril 1929.
- Alfred Kiviste — Ühistegeliste ühingute ja ettevõtete tegelastest ja nende tähtsusest. 29. novembril 1930.
- Aug. Johanson — Palgaline tööjõud tarvitajate ühinguis. 5. veebruaril 1930.
- Aleks. Kask — Kui suuri vabadusi võime ühistegevuses lubada? 12. märtsil 1930.
- Mag. Konrad Kongo — Ühistegevuse tähtsusest põllumajanduses. 19. märtsil 1930.
- Oskar Mänd — Akadeemilise ühistegelase osa. 7. mail 1930.
- Ernst Kull — Ühistegevus meie üliõpilasmaabis. 7. mail 1930.
- Jaan Jaanusson — Akadeemilise ühistegelase väljavaated ühistegelisel tööpõllul. 14. oktoobril 1930.
- Prof. Peeter Köpp — Aiasaaduste müügikorraldus välismaal ja meil. 15. novembril 1930.
- Aleks. Mälberg — Praegused ühistegelased ja tulevaste tegelaste osa. 23. novembril 1930.
- Joh. Pitka — Ühistegevus majandusliku kitsikuse vastu võitlemise abinõuna. 1. veebruaril 1931.
- Jaan Hünerson — Maksva ühistegevuse seaduse puudused. 1. märtsil 1931.
- Mag. Joh. Torpats — Pangandus ja ühistegevus. 15. märtsil 1931.
- Mag. Joh. Torpats — Börs ja ühistegevus. 23. märtsil 1931.
- Mag. Konrad Kongo — Ühistegelise krediidi küsimus. 26. aprillil 1931.
- Juhan Nirk — Ühistegeline kindlustus ja selle tähtsus meil. 18. oktoobril 1931.
- N. Jung — Ühiskaupluste varjatud bilansid. 15. novembril 1931.
- Theodor Enders — Ühistegevus majand. kriisi ajajärgul. 22. novembril 1931.

Üldse on referaatkoosolekutest osa võtnud 978 isikut — seega on osa võtnud keskmiselt koosolekust 21 isikut. Referaatides on käsitletud ühistegevust väga mitmekülgselt, lähtudes nii teoreetilisest kui ka praktilisest seisukohtadest, on püütud selgust tuua ühistegel. põhimõtetes, käsitletud ühistegelise seadusandlust, tut-

vustatud kodu- kui ka välismaade ühistegevusega, vaadeldud üliõpilase osa ühistegevuses ja arutatud teisi ühistegevusega seotud küsimusi. Peale AÜS'i liikmete on esinenud referaatidega peamiselt tegelikud ühistegelased ja ülikooli õppejõud.

b) Uurimis- ja auhinnatööd. Üheks AÜS'i tähtsamaks ülesandeks on ühistegevuse teaduslik uurimine. Alul (23. nov. 1923. a.) kavatseti asutada teaduslik stipendium põllumajand. teaduskonna juurde, kuna seal loeti ühistegevust. Hiljem aga loobuti sellest põhjendades, et stipendiumi asutamisel siiski suuremat tähtsust ei saa olla, sest et ühistegevust praegu ülikooli juures liiga vähe ette kantakse. Et uurimistöid läbi viia plaanikindlalt, selleks koostati kava, mis kinnitati peakoosoleku poolt 28. märtsil 1924. a. Kavas on üksikasjalikult märgitud: uurimistöö otstarve, korraldus, tingimused, millele iga uurimustöö vastama peab, ja uurimisalad. Nagu kavast selgub, on uurimistöö otstarve: 1. virgutada üliõpilasi ühistegelisele uurimisele ja, toetades neid selles töös, kasvatada teaduslikult mõtlejaid ühistegelasi, 2. anda üliõpilastele võimalusi tegelikult tundma õppida teadusliku töö viise majanduslikul, eriti aga ühistegelisel alal, 3. koguda teaduslikult läbitöötatud materjale eesti ühistegevuse seisukorra ja arenemise kohta, 4. koguda meie ühistegevuse arenemise kogemused teaduslikkudes töödes praktiliseks tarvitamiseks. Uurimisteemade koostamisel on püütud arvestada ühistegeliste keskasutiste soove ja tarvidusi, neilt on saadud ka toetust uurimistööde läbiviimiseks.

Auhinnaks on uurimistöödel ette nähtud kuni 100 kr. Seni on esitatud ja auhinna vääriliseks tunnustatud järgmised uurimustööd.

1. Th. Enders, rer. merc., — Omakapitalide kogumine tarvitajate ühingutes.
2. M. Köstner, rer. merc., — Suure-Jaani Majanduse Ühisuse arenemine ja tegevus.
3. A. Mihkelson, rer. merc., — Piimaühisuste arenemistingimused ja tegevus Põhja-Viljandimaal.
4. Th. Enders, rer. merc., — Kooperatiivühisuste maksustamine.
5. J. Jaanusson, rer. merc., — Piimaproduktiooni kulude võrdlus ühispiimatalitustes.
6. A. Mihkelson, rer. merc., — Esimese Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisuse ajalugu.

Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi praeguse juhatuse- ja toimkondade liikmed.

Istuvad pahemalt paremale: H. Evert, A. Kiviste, mag. K. Kongo, F. Lokk, J. Nirk,
Seisavad: K. Pikkat, H. Jaanusson, E. Gerberson, A. Sibul, O. Mänd, H. Reeman, E. Kull.

Muu seas oma uurimustöös „Esimene Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus“ A. Mihkelson avastas, et meie ühistegeline liikumine on aasta vanem, kui seda seni oli arvatud.

1923. a. peale on õigusteaduskonnas (1924. a. põllumajand. teaduskonnas) Ülikooli Valitsuse kaudu välja kuulutatud auhinnatööd ühistegelistele teemadele. Eelpoolmainitud uurimustöödest on kolm esimest auhinnatud AÜS'i uurimustööde hindamise toimkonna ja ühtlasi Ülikooli Valitsuse poolt ja kolm viimast AÜS'i uurimustööde hindamise toimkonna poolt.

1932. a. auhinnatöökaks on välja kuulutatud Ülikooli Valitsuse kaudu: „Ühingute likviditeet“.

Uurimistöödeks 1932. a. on välja kuulutatud järgmised teemad:

1. Ühispankade ja aktsiapankade kulude suurus ja vahetõrge Eestis.
2. Ühisuste finantseerimine.
3. Erapooletuse põhimõtte ühistegevuses.
4. Ühistegevus kõlblate väärtuste loojana.
5. Ühistegevus meie majanduselu nurgakivina.
6. Ühistegevus üliõpilaste keskel.
7. Tartu ühistegel. ettevõtete tegelaste hariduslik tasapind.
8. Piimaühingute ärikulud meil ja mujal.

Näib, et uurimus- kui ka auhinnatöid on kirjutatud seni võrdlemisi vähe, kuigi AÜS'i juhatus on siin püüdnud igapidi kaasa aidata. Mis on selle põhjus? On siin huvi või oskuse puudus? Osalt vahest viimane. Meie üliõpilastel puudub teoreetiline alus ühistegevuses, sest ülikooli õppekavas puudub ühistegevusel vääriline koht.

Osavõtt ühistegevuse juubeli albumi koostamisest. Eesti ühistegevuse 25-a. juubeli puhul ilmunud teose „Eesti ühistegevus 1902—1927“ koostamisest on AÜS aktiivselt osa võtnud. Albumi väljaandmise kava kui ka eelarve koostati AÜS'i poolt, samuti võttis AÜS oma esindajaga osa albumit väljaandva toimkonna tegevusest. AÜS'i liikmete poolt on siin koostatud 10 ülevaadet suuremate ja tähtsamate ühistegeliste asutiste kohta.

AÜS'i osa praktilises ühistegevuses. Et kasvatada oma liikmeist ühistegelasi, kes, väljunud ülikoolist, võiksid

asuda tegelikule tööle, on Selts peale teoreetiliste teadmuste püüdnud varustada neid ka praktiliste kogemustega. Selleks on püütud hankida võimaluse korral oma liikmetele praktikakohti. Siin võlgneb AÜS tänu eriti EÜL'ule ja ETK'le, kelle vahetalitusel muretseti enamik praktika-kohtadest. Praktika-koha saamiseks tuli täita soovijatel teatud tingimused, mille nõudlikkust järjest suurendati. Peamiselt nõutakse soovijatelt aktiivset teotsemist AÜS'is. Tarbekorral andis AÜS'i juhatus oma liikmetele tunnistusi ettepanekuks ühistegeliste asutistele kohtade saamisel.

Et tutvustada oma liikmeid ühistegeliste asutiste sisemise tööga, korraldas AÜS 1930. a. kevadel ekskursiooni Tartu tähtsamatesse ühistegelistes asutistesse.

Ühistegevuse tegelik rakendus. Tähtsamaid üritusi AÜS'i praktilisel tegevusalal on kooperatiivi organiseerimistöö ja asutamine. Oma raamatu- ja kirjutusmaterjali kooperatiivi asutamise mõtte on iseenesest sama vana kui AÜS'ki. Aega kooperatiivi asutamiseni võime jagada kolme ossa. Esimest perioodi (1922. a. II sem. kuni 1926. a. II sem.) iseloomustab oma kaupluse asutamise mõtte liikumapanek. Küsimused keerlevad siin peamiselt 2 punkti ümber: 1. üliõpilaskonna majand. ettevõtete kooperatiivsele alusele seadmine ja 2) õpperaamatute vahetalituse korraldamine. Järgmisel perioodil (1926. a. II sem. — 1928. a. II sem.) saab asutamiskavatsus uut hoogu — põhimõttelisest küsimusest minnakse üle selle teostamisele ja valitakse viieliikmeline komisjon põhikirja väljatöötamiseks. 14. veebr. s. a. kiidab juhatus heaks väljatöötatud põhikirja ja saadab selle Edustusele seisukoha-võtmiseks. Uus-periood Ak. Kooperatiivi asutamiskäigus algab 1929. a. I sem. E. Kulli (praegune Ak. Koop.-i ärijuht) tegevusse astumisega, kes esines ettepanekutega, mis leidsid elavat huvi koosolekul, kus otsustati üksmeelselt asuda kooperatiivi tegelikule teostamisele. Läbirääkimistel vanemate ühistegelastega leiab see mõtte ka nende seas poolehoidu. 23. veebr. 1929. a. otsustab juhatus saata ühe liikme välismaale tutvuma sealsete üliõp. omaabi ettevõtetega ja määrab selleks otstarbeks 300 kr. Välismaale sõidab tollaegne esimees E. Kull.

Peale välisreisu peetakse ka A. K.-i asutamiskoosolek 21. apr. 1929. a., millest osa võtavad laialdased akadeemilised ringkonnad. Samal sügisel algab A. K. oma tegevust. Akad. Kooperatiivi praegune liikmete arv ulatub 700-ni ja aastane läbikäik 25 000—30 000 kroonini.

Ühistegeliste ideede levitamine. AÜS on töötanud siin kahes suunas: liigeskonnas ja väljaspool. Tähtsamaid propagandavahendeid sel alal on olnud kõnelejate väljasaatmine — enamikul kordadel EÜL'u vahetalitusel. (Mõnel aastal tõusis kõnelejate arv 30-ni.) Eriti rõhutati kõnelejate osavõttu „rahvusvah. ühistegevuse päevadest“. Esineti ka toleaegetel kihelkonna karskustegelaste kongressidel, ühistegeliste asutiste aastapäevadel ja ühistegel. kontsertmiitinguil. Kõnelejaid saadeti veel kokkukohi- ja kirjandus-nädalaile, koolidesse ja mujale, kus võimalusi avanes ühistegeliste ideede levitamiseks.

Ühistegevuse õppetooli ülikooli toomiseks saadeti ülikooli valitsusele AÜS'i poolt 11. XI 30. sooviavaldis ühistegevuse õppekoha loomise asjus majandusteaduse-osakonna juurde.

Peatudes ühisteg. propaganda juures, tuleb mainida A. Käsebier'i poolt korraldatud loenguid ühistegevuse üle kohalikus rahvaülikoolis 1928. a.; ei saa nimetamata jätta ka Hamini loal korraldatud loenguid ühistegevuse üle kohalikkude keskkoolide vanemates klassides.

Informatsioon omast tegevusest. Et oma tegevusega tutvustada laiemaid ringkondi, tegi 12. märtsil 1928. a. AÜS'i toleaeagne esimees O. Mänd esitise välja anda sügissemestril „Üliõpilaslehe“ erinumber; samas valiti viieliikmeline toimikond selle kavatsuse läbiviimiseks (Th. Enders, H. Köhler, F. Martin, A. Mihkelson, O. Mänd). Sügisel ilmus erinumber, milles on avaldatud artikleid mitmesuguste ühistegeliste küsimuste kohta AÜS'i liikmete kui ka tuntud tegelikkude ühistegelaste sulest.

On avaldatud ka artikleid omast tegevusest, sihtidest ja kavatsustest „Üliõpilaslehes“ ja ajakirjanduses, eriti ühistegelises; samuti avaldati ka kokkuvõtteid ettekantud referaatidest.

Kontakt ühistegeliste asutistega. AÜS on püüdnud luua sidemeid ühistegeliste keskasutiste kui ka kohapealsete ühistegeliste organisatsioonidega. Oma liikmetele on soovitatud osa võtta võimaluse korral kohapealsete ühistegeliste asutiste tegevusest ja jõudumööda kaasa aidata nende eduks. Eriti sõbralikus vahekorras on oldud EÜL'u, ETK'a ja ELHÜ'ga, kes on toetanud AÜS'i igapidi tema tegevuses. Et neid toetisi omalt poolt osaltki tasuda, on AÜS alati püüdnud valmis olla nende soovide rahuldamiseks. On tehtud kaastööd ühistegel. ajakirjandusele, on osa võetud oma esindajatega ühistegel. oskussõnade toim-

konna tööst; ühistegelise büroo koosolekutest ja ühistegel. klubi tegevusest Tartus. Samuti on abiks oldud kohaliku ühistegeliste asutiste nõukogu organiseerimisel ja asutamisel ja hiljem osa võetud aktiivselt selle tegevusest. Tuleks lisada siia veel osavõtt Linna Haridusnõukogu kutsel majandusliikude koolide kava koostamise arutamisest.

T o i m k o n n a d. Juhatuse töö vähendamiseks, AÜS'i ülesannete teostamiseks ja liikmetele kaasatöötamise võimaluste andmiseks, moodustati järgmised toimkonnad: ühistegelise sõnaraamatu väljaandmise-, ühistegelise kasvatus-, referaat- ja arvustajate-, uurimustööde hindamis-, raamatukogu- ja juubeli-toimkond. Toimkonnad töötavad iseseisvalt, kuid lähemas kontaktis juhatusesega; igasse toimkonda kuulub vähemalt üks juhatuselise liige.

Ühistegelise sõnaraamatu väljaandmise toimkond. 3. nov. 1930. a. peetud juhatuselise koosolekul esines A. Kiviste ettepanekuga toimkonna moodustamiseks, mille ülesandeks oleks „ühistegelise sõnaraamatu“ koostamine ja väljaandmine. Nimetatud sõnaraamatu järele olla nõudmine, kuna praegu raske andmeid saada mõne ühistegelise küsimuse, ühistegelase või ühistegelise asutise kohta. Alul suhtutakse sellesse ettepanekusse skeptiliselt, kuna säärase kapitaalse töö läbiviimine nõuab palju tööd ja kulu. Moodustatakse siiski toimkond, kes sõnaraamatu väljaandmise eeltöödele asuks. Toimkonda otsustatakse kutsuda prof. P. Kõpp, Ferd. Lokk, Th. Enders ja ex officio AÜS'i juhatuselise esimees — toimkond omab koopteerimisõigusi. 18. nov. 1931. a. peetud peakoosolekul kiidetakse heaks juhatuselise otsus toimkonna asutamiseks. Praegu kuuluvad toimkonda: prof. P. Kõpp, F. Lokk, Th. Enders, mag. K. Kongo, A. Kiviste ja EÜL'u ning PÜRL'u esinjad. Praegu on toimkonnal käsil märksõnade koostamine Eesti kohta. Töö on kavatsatud läbi viia moodustatavate osakondade ja nende juhatajate kaudu. Et saada andmeid üksikute ühistegel. asutiste ja isikute kohta, selleks töötatakse välja ankeet, mille teostamisel keskliidud oma revidentide kaudu osa võtavad. Kavatsitava teose suurus tuleb umbes 25 kaheveerulist trükipoognat.

Ühistegelise kasvatuselise toimkond. See toimkond on seadnud oma ülesandeks kaasa aidata teadlikkude ühistogelaste arendamiseks ja kasvatamiseks, ning ühistegeliste ideede levitamiseks ja süvendamiseks. On otsustatud pidada seeria referaate, kus käsitlust leiaks meie ühistegelise liikumise ideeline suund,

ja korraldada omavahelisi koosviibimisi, kus oleks võimalus mõt- teid vahetada algatatud ühistegeliste päevaküsimuste kohta. Kuna AÜS on andnud oma liikmetele tunnistusi kohasaamisel ühistege- listesse asutistesse, siis nende väljaandmisel püüab teostada toim- kond teatud järelevalvet sooviavaldajate teadmuste ja kogemuste kontrollimisega ühistegelisel alal. Toimkond seab omale ülesan- deks korraldada ühistegelisi ettekandeid koolides, selleks on otsus- tatud asuda vastavate kavade koostamisele. Toimkonna koosseisu kuuluvad praegu E. Gerberon, mag. K. Kongo ja Ferd. Lökk.

Referaat- ja arvustajate-toimkond. Selle toim- konna ülesanne on referaatkoosolekute korraldamine ja nende kohta ajalehtedele arvustuste ja teadete muretsemine. Nii kuulub siia ka referaatide hankimine ja sellega ühenduses olevad tööd, nagu ruumide muretsemine, kuulutuste avaldamine, kutsete saat- mine, ajalehtede informeerimine peetud koosolekuist ja referaatide sisu kokkuvõtete avaldamine. Praeguse toimkonna koosseisu kuu- luvad: N. Feldmann, H. Jaanusson, K. Pikkat, ja A. Sibul.

Uurimistööde hindamise toimkond. See toim- kond asutati 23. nov. 1924. a. koosseisus: prof. Berendts, Vold. Bachmann ja Joh. Vaabel. Toimkonna ülesanne ei piirdu üksi uurimustöö hindamisega, vaid ka üksikasjalises uurimistöö korral- damises ja hoolitsemises selle läbiviimise eest. Ta töötab välja näitlikud uurimiskavad, juhatab soovijatele vastavad kirjalikud alli- kad, annab nõu meetodite valikul ja hoolitseb töö kavakindluse eest. Uurimistöö tegemiseks sooviavaldaja esitab kava toimkon- nale, kes selle läbi vaatab ja otsustab, kuivõrt see kava vastab teadusliku uurimistöö nõuetele, ja vastavalt sellele otsustab ka ra- halise avansi andmise uurimistöö läbiviimiseks. Praegusesse uuri- mistöö toimkonda kuuluvad: prof. P. Köpp, mag. K. Kongo ja H. Evert.

Raamatukogu toimkond. See toimkond koosneb kolmest liikmest, kellest üks kui toimkonna juhataja on olnud tava- liselt AÜS'i kirjatoimetaja abi. Toimkonna ülesandeks on olnud raamatute laenutamine, raamatukogu täiendamine ja korrashoid- mine. (Lähemalt, „Raamatukogu“.)

Juubeli toimkond. See kutsuti ellu eelmisel peakoos- olekul 18. okt. 1931. a. Tema kui ajutise toimkonna ülesanne on piiratud AÜS'i kümne-aastase juubeli korraldamistöödega. Toim- konna hooleks on olnud käesoleva brošüüri koostamine ja välja-

andmine ning muud juubeli pühitsemisega ühenduses olevad tööd. Toimkonda kuuluvad: A. Kiviste, E. Kull, O. Mänd, J. Nirk ja H. Reeman.

R a a m a t u k o g u. AÜS'i asutamisel rõhutati eriti ühistegelise raamatukogu loomise tarvidust, et sellega ühistegelist kirjandust kättesaadavaks teha liikmeile. Oma kümne tegevusaasta jooksul on muretsetud nii eesti kui ka välismaa ühistegelist kirjandust, ühistegelisi ajakirju ja ajalehti. Selleks otstarbeks on AÜS ohverdanud oma tuludest võrdlemisi väärrika osa. Keskmiselt 39% bruttotuludest on antud kirjanduse ja ajakirjanduse hankimiseks ning raamatukogu korraldamiseks. Kogusummas teeb see välja ligi 1100 kr. Kui siia juurde arvata veel kirjanduse näol saadud toetus, tasuta saadetud ajalehed ja ajakirjad, siis tõuseb see summa tunduvalt.

ELHÜ'se nõukogu ruumide kasutamiseks saamisega alatakse peagi ka raamatute laenutamise oma liikmetele (27. X 1922. a.). 1926. a. lõpul sõlmitakse kokkulepe ELHÜ'ga raamatukogu ühendamiseks ja koos kasutamiseks. Tol ajal tõusis raamatute arv ühises raamatukogus ligi 600-ni. AÜS'i asumisega Üliõpilasmajja viiakse ka sinna üle (6. märtsil 1930. a.) raamatukogu. Praegu on AÜS'il raamatuid 427 eks. Kui siia juurde arvata veel köitmata ühistegeliste ajakirjade aastakäigud, ulatuks raamatute arv 450 eks. Raamatud on enamikus ühistegelise sisuga (umbes 85%). Ülejäänud osa raamatuist moodustavad peamiselt õigus- ja majandusteadusliku sisuga raamatud. Eestikeelseid raamatuid on 28%, venekeelseid 25% ja saksakeelseid 44% üldisest raamatute arvust. Ülejäänud 3% on inglise-, prantsuse- ja soomekeelsed teosed. AÜS'il käib praegu peale kolme eesti ühistegelise ajakirja ja ajalehe (Ühistegelised Uudised, Ühistegevusleht ja Ühisjõud) veel kuus välismaa oma: „Pellervo“, „Suomen Osuustoimintalehti“, „Yhteishyvä“, „Osuuskauppalehti“, „Konsumgenossenschaftliche Rundschau“ ja „Genossenschaftliches Volksblatt“. Endistel aastatel on olnud nende arv märksa suurem (kuni 20), kuid vähese lugejaskonna tõttu on jäetud osa neist tellimata. AÜS'i ajalehed ja ajakirjad olid kasutada varemalt osalt APS'i lugemislauas, praegu on neist saksakeelseid lugemiseks välja pandud üliõpilaskonna lugemislaua. AÜS'i raamatute laenutamine sünnib vastavalt raamatukogu määrustele (31. III 1930. a.). Praegu on raamatukogu avatud kasutamiseks liikmetele igal teisipäeval ja neljapäeval 11—12-ni. Raamatute laenutajate arv on praegu 51.

Kirjavahetus. Teatava pildi AÜS'i tegevusest annab ka tema kirjavahetus. Läbikäinud kirjade arv 10 a. jooksul tõuseb 700-ni. Neist moodustavad välismaa kirjad 6,5%, sissetulnud kirjad 53% ja väljaläinud 47%. Peale selle on saadetud suurel arvul ringkirju, koosoleku kutseid ja toetuspalveid ühistegelistele asutistele.

Majanduslik seisukord ei ole AÜS'il kunagi hiilgav olnud. Oma senisel tegevusajal on ta saanud toetust mitmelt ühistegel. asutiselt, mis moodustab suurema osa AÜS'i sissetulekuist. Kujuka pildi sellest annab AÜS'i tulude võrdlus tema 10-a. tegevuse jooksul. (Vt. tabel.) Nagu sellest selgub, moodustab toetussumma üldsissetulekust 65%. Kui siia lisada veel kirjanduse näol saadud toetus, siis peaaegu 75% AÜS'i tuludest langeb toetuse arvele. Liikmemaksud moodustavad ainult 12% AÜS'i sissetulekuist. Võrreldes üldtuludega, on kapitalide % andnud 9% ja üleminevad summad 11%.

Toetised. Suuremaks AÜS'i toetajaks tuleb lugeda ELHÜ'st, kelle rahaline toetussumma üksi tõuseb 1000 kroonini, millele aga veel lisada tuleb tasuta raamatukogu ja ruumide kasutamine. ETK rahaline toetus tõuseb üle 750 kr. Siin tuleb veel mainida EÜL'u, kes on toetanud AÜS'i nii raha kui ka kirjandusega.

Peale nende on veel rida teisi ühistegelisi asutisi, kellele AÜS võlgneb tänu saadud toetiste eest. Ilma nende toetisteta oleks AÜS'i tegevus jäänud palju kitsamaisse raamesse.

Kui vaadelda AÜS'i väljaminekuid, siis moodustavad nad üldistest tuludest umbes 80%. Suuremaiks AÜS'i väljaminekuiks olid: 1) raamatukogu, ligi 1100 kr. ehk 39% kogu kuludest. Kui siia lisada veel tasuta saadud kirjandus, tõuseb see protsent veelgi; 2) uurimis- ja auhinnatööd üle 900 kr. ehk 34% üldkuludest, siia on arvatud ka toetus E. Kullile välismaale sõidu puhul, honorarid „Ühistegevus Eestis 1902—1927“ ja „Üliõpilaslehe“ erinumbrist; 3) korteri, kantselei ja asjaajamise kuludeks umbes 450 kr. ehk 18% kogu kuludest ja 4) muudeks kuludeks umbes 225 kr. ehk 9%. Mis puutub kulude otstarbekohasusse, siis on need sõltunud AÜS'i sihtidest ja ülesannetest.

V ar a n d u s. AÜS'i omakapital ulatub praegu 1700—1800 kroonini, sellest raamatukogu väärtus 750.—800 kr., inventar 100 kr., ettemakstud avansid 120 kr. ja vabu summasid 700—750 kr.

Kokkuvõttes tuleb konstateerida, et AÜS on oma lühikesel tegevusajal suutnud korda saata nii mõndagi, kuigi ta pole suut-

nud vahest tõusta mõne meie vanema akad. teadusl. seltsi tase-
meni (näit. APS), mida osalt tuleb seletada juba sellega, et üli-

AÜS'i t u l u d.

Nimetus	22/23	23/24	24/25	25/26	26/27	27/28	28/29	29/30	30/31	Kokku	
										Kr.	%
Liikmemaks	70.—	38.50	14.—	57.50	10.—	14.50	21.—	108.50	74.50	408.50	12%
Toetused	600.—	210.02	130.—	380.—	360.—	—	210.—	180.—	210.36	2687.07	65%
Juubeli alb. ja ülitõlilasileht	—	—	—	—	—	126.69	280.—	—	—	—	11%
Protsendid	20.—	20.21	—	62.45	37.01	32.80	51.26	37.47	36.35	297.55	9%
Erakordsed tulud	80.—	—	—	—	9.81	—	—	—	30.—	119.81	3%
Kokku	770.—	268.73	144.—	499.95	416.82	173.99	562.26	325.97	351.21	3512.93	

K u l u d.

Nimetus	22/23	23/24	24/25	25/26	26/27	27/28	28/29	29/30	30/31	Kokku	
										Kr.	%
Kantselei ja asjaajamine	40.—	9.06	16.82	7.41	11.30	14.65	19.50	51.43	64.66	234.83	9%
Ruumid	18.50	29.—	35.—	10.—	10.—	—	79.52	—	45.—	227.02	9%
Inventar	—	7.45	16.—	48.50	3.—	—	—	48.—	—	122.95	4%
Raamatukogu	250.—	137.94	89.20	90.—	264.25	88.48	—	60.72	94.09	1074.66	39%
Uurimistööd ja stipend.	—	100.—	70.—	—	115.—	80.—	409.40	50.—	100.—	924.40	34%
Sõidukulud	—	—	—	—	19.30	47.—	—	—	—	66.30	2%
Mittemesugused	33.97	30.—	8.—	—	—	12.60	—	—	4.—	88.57	3%
Kokku	342.47	313.45	235.02	155.91	422.83	242.73	508.42	210.15	307.75	2738.73	

koolis puudub ühistegevus iseseisva õppeainena. Loodame, et
tulevikus need põhjused kõrvaldatakse ühistegel. õppetooli asuta-
misega majandusosakonnas, millal siis ka AÜS'il avanevad avara-
mad võimalused edukaks tegevuseks.

Kuigi mitte massiliselt, on AÜS siiski suutnud ühistegelisel
kasvatada rea ühistegelasi, kes laiali pillatud üle terve kodumaa,

kasutades oma teoreetilisi teadmisi ja aateid, aitavad sihikindlalt kasvatada meie üldist ühistegevuspuud. Tuleb alla kriipsutada veel ühistegelise raamatukogu soetamist, mis kuulub suuremate hulka Eestis.

AÜS'i tähtsamaid algatusi tema praktilisel alal on osavõtt Ak. Koop. organiseerimistööst ja asutamisest. Üldine tegevusväli on olnud küllalt laialdane, ei ole piiratud üksi tegevusega liigeskonnas, vaid ühistegevust on propageeritud ka väljapoole akadeemilisi ringkondi.

Tööd on veel palju, seda jätkub siin kõigile aatelistele tege- lastele, kes tahavad tulevikus kanda väärika ühistegelase nime.

Tähtsamaid kavatsusi oleks „Ühistegelise sõnaraamatu“ väljaandmine, mis nõuab AÜS'ilt kahtlemata suurt pingutust.

Uude aastakümnesse astub AÜS üldiselt samade ülesannete ja kavatsustega, mis senigi tema tegevuskavas eksisteerinud, ja loodab, et paljud akadeemilised noored, kes seni AÜS'i tegevusest pole osa võtnud, astuvad AÜS'i ühisesse peresse ja aitavad kaasa võimsa ühistegelise aate elluviimiseks. Olgu järgmine aastakümme AÜS'ile mitmekordselt tulemusrikkam — selleks vaid tahet, jõudu ja õnne!

Sisukord.

	Lk
Mag. K. Kongo — Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi püüdeid ja sihtjooni	3
K. Kornel — Süvenemise sihis	6
Prof. P. Kõpp — Ühistegevusõpetus teadusena ja ülikooli õppeainena	8
E. Kull — Ühistegevuse rakendus akadeemilisse perre	11
A. Kiviste ja H. Reeman — Akadeemilise Ühistegevuse Seltsi kümne aasta tegevusest	13

Lühendite seletuseks:

- AÜS — Akadeemiline Ühistegevuse Selts.
APS — Akadeemiline Põllumajanduse Selts.
ELHÜ — Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus.
ETK — Eesti Tarvitajateühisuste Keskühisus.
EÜL — Eesti Ühistegeline Liit.
PÜRL — Põllumajand. Ühisuste Revisjoni Liit.
-

A- A

8143₀

85 430